

УДК 02:001.8 «19/20»

Олена ВОСКОБОЙНИКОВА-ГУЗЄВА,

директор Інституту бібліотекознавства НБУВ,
ст. наук. співробітник, канд. іст. наук

Дискусійні питання розвитку теорії і методології бібліотекознавства

У статті розглянуто проблемні теоретико-методологічні питання сучасного бібліотекознавства, зокрема визначення дисциплінарного статусу, методології, об'єкта і предмета, розвитку прикладних теорій бібліотечної науки межі ХХ і ХХІ століть. Охарактеризовано методики і процедури фахових досліджень, термінологічну, інституціональну та комунікаційну складові бібліотекознавства. Обґрунтовано тезу про якісно новий етап розвитку вітчизняного бібліотекознавства як самостійної науки документально-комунікаційного циклу, а диференціація та відповідне ускладнення структури розглядаються як підтвердження розвитку системи бібліотекознавчого знання.

К л ю ч о в і с л о в а: бібліотекознавство, методика, методологія, дослідження, система документної комунікації.

Бібліотекознавство – це наука про ретроспективу, сьогодення і перспективу бібліотечної дійсності, дійсності у масштабному розумінні інформації і знання, доступного та необмеженого у часі і просторі. Певне відставання у розробці теоретико-методологічних питань сучасного бібліотекознавства від науково-прикладних здобутків бібліотечно-інформаційної галузі цілком закономірне, оскільки технологічні, методичні та організаційні проблеми входження бібліотек як рівноправних науково-інформаційних партнерів у суспільство, що стрімко розвивається, вимагає концентрації фахових зусиль саме у конкретно-практичному напрямі. Настав час осмислити з теоретичної та методологічної точок зору здобутки бібліотечної науки. Формат наукової статті дозволяє лише окреслити перелік проблемних питань та намітити напрями їх вирішення. Одразу зазначимо, що розглядаємо напрацювання сучасної української бібліотечної науки в контексті розвитку пострадянського бібліотекознавства, враховуємо досвід наших російських і білоруських колег.

Почнемо із взаємопов'язаних питань визначення дисциплінарного статусу, методології, об'єкта і

предмета у пострадянському бібліотекознавстві межі ХХ і ХХІ століть. До кінця 80-х років ХХ ст. бібліотекознавство визначалось як наукова дисципліна, яка вивчає мету, принципи, зміст та форми суспільного використання творів друку¹, що дещо звужувало та не відображало наявного спектра прикладних теорій бібліотечної науки того часу.

90-ті роки дали значний імпульс для розвитку як окремих досліджень, так і загальних методологічних підходів, що наприкінці ХХ ст. позначилося і на оновленому визначенні бібліотекознавства як наукової дисципліни, яка вивчає **бібліотеку як соціальну систему, її структуру, функції і діяльність**².

Сьогодні, на початку ХХІ ст. **бібліотекознавство** розглядається як **комплексна соціогуманітарна наука, яка вивчає закономірності формування, розвитку і функціонування бібліотек, історію та зміст документних джерел**³ та особли-

¹ Книговедение: энциклопедический словарь. – М., 1982. – С. 69.

² Книга: энциклопедия. – М., 1999. – С. 93.

³ Енциклопедія Сучасної України. – К., 2003. – Т. 2. Б – Біо. – С. 729.

вості еволюції бібліотечно-інформаційних ресурсів, їх формування та використання⁴.

Значного розвитку за цей час отримали методологія та уявлення про об'єкт і предмет бібліотечної науки – гостродискусійне питання, яке актуальне й сьогодні [1–3; 12–15; 19; 21; 23; 25].

Термін «методологія» (грец. *methodos* – шлях дослідження або пізнання, *logos* – поняття, вчення) означає сукупність способів, прийомів та операцій практичного або теоретичного засвоєння дійсності, тобто шлях пізнання.

У філософії та наукознавстві вирізняють такі рівні методології:

- загальнофілософський;
- загальнонауковий;
- конкретно-науковий;
- рівень методів і техніки дослідження.

Як зазначається у роботах філософів та наукознавців [11; 26 та ін.], одним із завдань методології конкретної науки є аналіз взаємодії методів різних наук, їх конкретизація відповідно до об'єкта і предмета власної науки. Поряд із філософським рівнем методології, бібліотекознавство широко використовує загальнонауковий рівень, покладає в основу фахових досліджень загальнонаукові підходи (системний і діяльнісний, історичний, аналітико-синтетичний, комплексний та ін.), а також методи наукового пізнання.

Бібліотечній практиці, поряд із функціональною диференціацією (прикладні теорії фондознавства, каталогізації та систематизації, обслуговування користувачів та ін.), притаманні різні аспекти діяльності: інформаційні, документознавчі, психологічні, соціологічні, педагогічні, етичні, методичні, економічні, правові, управлінські тощо. Їх наукове вивчення потребує використання теоретичних і методологічних досягнень багатьох наук, тому бібліотекознавство використовує в дослідницьких цілях методи суміжних, а подекуди і віддалених, з огляду на предмет дослідження наук (математичних, економічних, хімічних тощо).

Ще Анатолій Миколайович Ванєєв (класик радянської бібліотечної науки ХХ ст.) визначав **методологію бібліотекознавства** як «вчення про принципи побудови, форми і засоби наукового пізнання бібліотечної науки» [3, с. 163]. Дане визначення дозволяє виявити і співвідношення понять «теорія» та «методологія», різниця поля-

гає у тому, що – **теорія** вивчає сам об'єкт бібліотечної науки, виявляє закони його розвитку, а **методологія** аналізує шляхи вивчення об'єкта та його закономірності. Однак між теорією і методологією існує тісний взаємозв'язок, який полягає, перш за все, у тому, що від теоретичного визначення об'єкта і предмета бібліотекознавства залежить і методологічний підхід до їх пізнання. Оскільки у переважній більшості наукових концепцій об'єктом бібліотекознавства визначається система, треба зазначити, що предметом бібліотекознавства стає співвідношення та зв'язки елементів системного об'єкта бібліотекознавства між собою, а також системи у цілому із зовнішнім середовищем.

При цьому, питання про об'єкт і предмет залишається одним із дискусійних питань бібліотечної науки [2; 12; 14; 19; 23], і у межах даної публікації ми його лише відзначимо як актуальний і перспективний напрям фахових дискусій і теоретичних досліджень.

Дозволимо собі невеликий екскурс. На початку 80-х років ХХ ст. результатом дискусії радянських бібліотекознавців на сторінках журналу «Бібліотекар» стало уявлення про **системний об'єкт бібліотекознавства**. Це поняття утвердилося у бібліотекознавчій літературі і стало загальноприйнятим. Проте в питанні щодо структури системного об'єкта бібліотекознавства єдності поглядів не було досягнуто. На сьогодні визначення системного об'єкта бібліотекознавства як системи «книга – бібліотека – читач» (концепція А. Я. Черняка) (див. А. М. Ванєєв «Об объекте и предмете библиотекведения» [2]) об'єктивно не відповідає реальній практиці функціонування будь-якої бібліотечно-інформаційної системи. Надзвичайно цікавою залишається концепція А. В. Соколова (1981), відповідно до якої системним об'єктом бібліотекознавства є система документальної комунікації суспільства, тобто історично сформована система фіксації, зберігання, обробки та поширення у просторі і часі творів писемності та друку. При цьому бібліотекознавство вивчає не всю цю систему у цілому, а лише бібліотечний її аспект [23, с. 193]. Предмет бібліотекознавства, який раніше визначався багатьма фахівцями як «бібліотечний процес», полягає, на думку А. В. Соколова, у вивченні закономірностей розвитку системи документальної комунікації залежно від суспільного використання творів писемності та друку, «вивченні в спеціальному «бібліотечному» аспекті, відповідно до потреб

⁴ Українська архівна енциклопедія. А – Г. Робочий зошит. – К., 2006. – С. 142.

подальшого розвитку бібліотечної справи, з метою розкриття внутрішніх механізмів її функціонування» [23, с. 195].

Загальновідома концепція Ю. М. Столярова (1981) визначила в якості об'єкта бібліотекознавства бібліотеку як чотириелементну структуру «книга – бібліотекар – читач – матеріально-технічна база» (в подальшому була уточнена як «документ – персонал – користувач – матеріально-технічна база»). Таке визначення об'єкта не стало специфічним для бібліотекознавства в цілому (адже перераховані елементи характерні і для архіву, і для музею, і для книжкового магазину), але дало підстави розглядати бібліотеку як складову документальної системи (з чим не можливо не погодитися), і, відповідно, бібліотекознавство як частину документознавства (з чим погодитися не можливо). Безсумнівно, такий підхід не задовольняє сучасну бібліотекознавчу науку.

Ми підтримуємо думку багатьох російських і українських бібліотекознавців (Ю. П. Мелентьевої, К. В. Ніканорової, Л. А. Дубровіної, О. С. Онищенко, М. С. Слободяника, Л. Г. Петрової, А. С. Чачко та інших) про те, що сьогодні, коли бібліотека це не тільки «книга – бібліотекар – читач – матеріально-технічна база», але й інформаційні технології, технології управління, соціальні зв'язки бібліотеки, професійні комунікації і багато іншого, тому потребує переосмислення теорія і методологія її дослідження. Отже, бібліотека являє собою складну систему, здатну до саморозвитку та самоорганізації, і розуміється як складний багатофункціональний соціальний інститут, що має нелінійний розвиток, як інтенсивний (під впливом широкого соціального середовища, результатів суміжних наук та галузей знання), так і екстенсивний (під впливом внутрішніх сил). І таким чином, на думку доктора педагогічних наук Ю. П. Мелентьевої, об'єктом бібліотекознавства стає еволюція бібліотеки у часі і просторі [12].

Науково-практичне втілення вищевикладеного спостерігаємо в останнє десятиріччя ХХ ст., яке позначилося значним піднесенням бібліотекознавства у контексті загального соціального і культурного розвитку, впровадженням інформаційних технологій у всі сфери діяльності, зокрема і бібліотечно-інформаційну. В Україні було розроблено концепції основних типів бібліотек: національної (Л. Г. Петрова); наукової (М. С. Слободяник); універсальної регіонального рівня (О. В. Башун); галузевої науково-педагогічної (П. І. Рогова); публічної (Н. Г. Ашаренкова); дитячої (Н. О. Но-

вікова); визначено нову парадигму розвитку бібліотечної освіти (В. О. Ільганаєва)⁵. Перспективи розвитку бібліотечної справи у ХХІ ст. представлено в концепціях бібліотеки як комплексного науково-інформаційного центру (О. С. Онищенко, В. М. Горовий); бібліотеки суспільства знань (Л. Й. Костенко); моделі економічного розвитку сучасної бібліотеки (Л. Г. Петрова)⁶. Значний доробок українських дослідників і в історичному бібліотекознавстві, на засадах історичного об'єктивізму проаналізовано розвиток бібліотечної справи в Україні в загальнонаціональному (Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко), регіональному та галузевому аспектах (цілий ряд досліджень бібліотек різних систем і відомств), представлено понад сторічний досвід вивчення читача в українському бібліотекознавстві (Т. В. Новальська)⁷.

⁵ Петрова Л. Г. Проблемы совершенствования организационной структуры государственной национальной библиотеки на примере Украины: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1991. – 16 с.; Слободяник М. С. Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 1995. – 268 с.; Башун О. В. Трансформація універсальної бібліотеки як культурно-інформаційного центру регіону: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2001. – 17 с.; Рогова П. І. Педагогічні бібліотеки України (II пол. XIX – 20-ті роки ХХ ст.): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2004. – 20 с.; Ашаренкова Н. Г. Вітчизняна публічна бібліотека в історичній ретроспективі: пошуки шляхів оновлення // Вісник ДАККіМ. – 2000. – № 2. – С. 93–98 та ін.; Новікова Н. О. Культурно-просвітня діяльність бібліотек для дітей: інновації, дослідження // Бібліотечний вісник – 2004. – № 1. – С. 10–14 та ін.; Ільганаєва В. О. Бібліотечна освіта: Нова парадигма розвитку / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 1996. – 253 с.

⁶ Горовий В. М. Соціальні інформаційні бази і розвиток бібліотечного інформаційного потенціалу (1991–2006 рр.): Автореф. дис. ... докт. іст. наук. – К., 2006. – 35 с.; Костенко Л. Й. Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 1. – С. 23–28.

⁷ Онищенко О., Дубровіна Л. Бібліотечна справа в Україні наприкінці XIX – у 10-х роках ХХ ст. // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 2. – С. 3–13; Вони ж. Бібліотечна справа в Україні: 1917–1931 рр. // Там само. – № 3. – С. 3–16; Вони ж. Бібліотечна справа в Україні у ХХ ст.: 30–50-ті роки // Там само. – № 4. – С. 3–22; Вони ж. Розвиток бібліотечної справи в Україні наприкінці 1950-х – у 80-х роках ХХ ст. // Там само. – 2006. – № 3. – С. 24–38; Новальська Т. Український читач у бібліотекознавчих дослідженнях (кінець XIX – початок ХХІ ст.): Моногр. – К., 2005. – 252 с.

Рівень методології проведених досліджень, широта хронологічного та тематичного охоплення захищених у цей період дисертаційних робіт, опубліковані монографії і статті, проведені міжнародні та всеукраїнські наукові конференції свідчать про якісно новий етап розвитку вітчизняного бібліотекознавства як самостійної науки документально-комунікаційного циклу.

Розвиток методології бібліотекознавства взаємопов'язаний із дослідженням та розвитком іншого компоненту статусу галузевої науки – її структурою. Не заглиблюючись у ретроспективу поглядів радянських бібліотекознавців на дану проблему [19, с. 88–128], відзначимо лише ряд сучасних ключових моментів: наявність загальнотеоретичного та прикладного рівнів відповідає статусу самостійної наукової дисципліни; структура бібліотекознавства як наукової дисципліни не ототожнюється зі структурою начальних програм і курсів; диференціація та відповідне ускладнення структури є доказом розвитку системи бібліотекознавчого знання.

На сьогодні бібліотекознавство як комплексна соціогуманітарна наука за **структурою** має загальнотеоретичний і теоретико-прикладний рівні, вивчає та розробляє теорію, методологію, організаційні питання бібліотечної справи та її історію [4; 13; 17].

Загальнотеоретичний рівень містить: власне теорію бібліотекознавства (систему знання про бібліотеку як соціальний інститут, ідеї, концепції, моделі, закони, понятійний апарат, типологію, класифікації тощо); методологію (логіка, методи, принципи і способи бібліотекознавчого пізнання); історію (вивчення виникнення і розвитку бібліотекознавства в контексті суспільних трансформацій). Загальна теорія дає цілісну картину уявлень про тенденції і перспективи розвитку бібліотечної справи і становить наукову базу для спеціальних (прикладних) бібліотекознавчих теорій, які стосуються конкретних галузей бібліотечної справи. До них належать теорії: комплектування (формування) документних фондів; бібліотечно-бібліографічної класифікації; каталогізації і систематизації (зокрема і машиночитаної); фондознавства і ресурсознавства; автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів; комп'ютеризації бібліотек, створення і розвитку бібліотечних комп'ютерних мереж, інтернет/інтранет/екстранет-ресурсів у бібліотеках; бібліотечно-інформаційного сервісу (зокрема і віддаленого); управління бібліотечними процесами (менеджмент і маркетинг бібліотечної

діяльності); історії бібліотек, окремих колекцій та документних зібрань тощо. Окреме місце в класифікації бібліотекознавства посідає порівняльне бібліотекознавство, яке здійснює зіставний аналіз бібліотечної теорії практики різних країн світу і виявлення загальних та специфічних закономірностей їх розвитку.

Бібліотекознавство історично пов'язане з бібліографознавством і книгознавством, а також із джерелознавством, архівознавством, документознавством, музеєзнавством, палеографією, археографією, інформатикою, книговидавничою та книгорозповсюджувальною справою.

Комплексність бібліотекознавчої проблематики зумовлює зв'язок бібліотекознавства з багатьма науками, внаслідок чого створюються інтегративні бібліотекознавчі дисципліни, такі як бібліотечні педагогіка і психологія, етика і естетика, статистика і економіка. Зі середини ХХ ст. активно розвиваються соціологічні дослідження різних аспектів діяльності бібліотек, зокрема соціологія читання та формування читацького контингенту – бібліотечна соціологія.

Історичне бібліотекознавство як спеціальна галузь історичної науки характеризується активізацією досліджень наприкінці ХХ ст., що пов'язано зі зняттям ідеологічного «вето» на історичні аспекти розвитку бібліотек та бібліотечної справи в Україні. Дослідження історичного спрямування помітно домінували в загальній проблематиці вітчизняних бібліотекознавчих розробок цього періоду, в комплексі зі здобутками історичного книгознавства і бібліографознавства їх результати доповнюють цілісну картину історії культури, освіти, науки в Україні, спеціальні методики та прийоми збагачують методологічний арсенал історичної науки [9; 22].

Як і інші суспільні науки, бібліотекознавство знаходиться під впливом основних тенденцій розвитку сучасної науки: інтеграції, поєднання наук, створення комплексних дисциплін поряд із подальшою диференціацією знання. Таким чином, бібліотекознавство збагачується як новими ідеями та фактами, так і новими методами дослідження.

Розглянемо базові підходи та методики, які застосовуються в бібліотекознавчих дослідженнях. З огляду на комплексність здійснюваних останніми роками робіт бібліотекознавцями використовується весь спектр дослідницьких методик соціогуманітаристики. Залучаються як загальнонаукові (системний, історичний, проблемно-хронологічний,

структурно-функціональний та порівняльний методи) і притаманні суміжним галузям знання, так і спеціальні підходи та методи (бібліотекознавчого і фондознавчого аналізу, фондової реконструкції і моделювання та ін.), які ґрунтуються на принципах історизму та наукової об'єктивності, актуалізму та розвитку.

У дослідженнях історико-бібліотекознавчого напрямку застосовується сукупність методів історичного дослідження: історико-порівняльний, хронологічний, конкретно-історичний, історико-книгознавчий тощо. Активно використовуються суміжногалузеві методики та прийоми історіографічного, джерелознавчого, археографічного, видового та інформаційного аналізу документів; бібліографічної реконструкції та книгознавчого аналізу видавничої діяльності; класифікаційного аналізу об'єктів і суб'єктів бібліотечної діяльності; реконструкції історії книжкових фондів та бібліотечних зібрань; статистично-аналітичного аналізу первинної документації тощо.

Використання історико-порівняльного й конкретно-історичного методів дає можливість простежити генезис проблем бібліотечної діяльності; цільового і прогнозно-аналітичного підходів – дозволяє обґрунтовувати стратегію і перспективи розвитку бібліотек (структури, функцій, напрямів діяльності). Методи класифікаційного аналізу залучаються дослідниками для здійснення типологічної характеристики бібліотек, вивчення складу документальних джерел фондів; проблемно-хронологічного – для осмислення культуротворчих процесів у контексті соціально-історичних реалій певної епохи.

Для реалізації дослідницьких завдань фахівці використовують спеціальні методи і прийоми, які базуються на загальноприйнятих методах наукового дослідження, але тісно пов'язані з практикою бібліотечної справи. Зокрема, для вирішення проблем оптимізації організаційної структури фондів використовують прийоми бібліотекознавчого, фондознавчого та бібліографічного аналізу; для дослідження проблем удосконалення системи науково-інформаційного обслуговування – методи експертної оцінки, інтерв'ювання та анкетування; розвитку сервісу віддалених інформаційних ресурсів – моделювання і моніторингу; дослідження суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі бібліотечно-інформаційної діяльності неможливе без спостереження, опитування та експерименту.

Широко використовуються у бібліотекознавчих дослідженнях і методи вивчення документів

(первинної та вторинної інформації), зокрема інформаційний та джерелознавчий аналіз, контент-аналіз тощо. Методи експертної оцінки застосовуються для визначення якості об'єкта дослідження та прогнозування розвитку бібліотечної справи.

Кожне бібліотекознавче дослідження базується на застосуванні методів термінологічного аналізу та операціоналізації понять.

Взагалі, з огляду на дослідження статусу бібліотекознавства термінологічна складова є надзвичайно важливою. До проблеми **формування термінології** бібліотечної галузі зверталось багато вчених⁸, наукові розробки яких можна розмежувати за трьома напрямками – дискусійним, лексикографічним та стандартизаційним, найпопулярнішим з яких є дискусійний, що базується на дослідженні окремих термінів або тематичних груп термінів. Багато термінів із суміжних галузей знань, які почали вживатися у бібліотечній теорії і практиці (бібліографознавства, книгознавства, інформатики, архівознавства, документознавства), отримують у бібліотекознавстві специфічне наповнення, стають елементами структури і точкою перетину різних зв'язків терміносистеми бібліотекознавства («документ», «інформаційний доступ», «інформаційні ресурси», «користувач», «бібліотечно-інформаційні мережі», «електронні видання» тощо). Термінологія бібліотекознавства характеризується власним термінологічним фондом завдяки наявності терміноелемента «бібліо». Цей термін у поєднанні з термінами інших наук створив цілі групи нових термінів («бібліофілософія», «бібліопсихологія», «бібліопедагогіка», «бібліосоціологія», «бібліоекономіка», «бібліотерапія» тощо).

Сучасний період розвитку бібліотекознавства в Україні вимагає здійснення систематичного аналізу словниково-термінологічних видань бібліотек та інформаційних центрів зарубіжних країн, проведення порівняльних досліджень галузевих термінологічних систем різними мовами, участі вітчизняних фахівців у міжнародних програмах і

⁸ Ці питання ґрунтовно висвітлено у ряді дисертаційних робіт: *Солоїденко Г. І.* Розвиток бібліотечної термінології в Україні у другій половині ХХ століття: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 2006. – 20 с.; *Сташко М. В.* Формування української бібліотечно-бібліографічної термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1999. – 19 с.; *Суслова М. І.* Термінологіческая система библиотекведения: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1977. – 16 с.

проектах, підготовки на цьому підґрунті повного сучасного словника бібліотечної термінології (одно- та багатомовного).

Інституціональна та комунікаційна складові бібліотекознавства

Інституціональна мережа бібліотекознавства як сфери наукової діяльності включає соціальні інститути, які забезпечують: виробництво наукового знання (дослідницькі центри, механізми фінансової, кадрової, матеріально-технічної підтримки), формування та поповнення наукового співтовариства (ВНЗ, кафедри, наукові школи), наукові комунікації (журнали, інші видання, суспільні об'єднання, канали неформального спілкування), використання наукового знання в інших сферах діяльності (практиці, системах управління та освіти). Розвиток соціальних інститутів, які забезпечують формування фахового наукового знання, періодично аналізується спеціалістами галузі в різних аспектах [5; 6; 21; 22], проте комплексне ґрунтовне вивчення цього питання ще не здійснено.

Більш дослідженою є ланка комунікаційна, оскільки переважна більшість наукових конференцій, семінарів і тренінгів міжнародного, всеукраїнського та міжвідомчого значення, так само, як і діяльність суспільних об'єднань активно висвітлюються у фахових виданнях та мережі інтернет. Наукові комунікації бібліотечно-інформаційної сфери аналізувалися як з точки зору структури і змісту, так і конкретних перспектив використання⁹. Бібліотечна періодика, особливості і тенденції її розвитку неодноразово ставали питанням окремого обговорення науковців і практиків, предметом спеціальних досліджень¹⁰.

Зазначимо лише, що у другій половині ХХ ст. довгий час єдиним часописом українського бібліо-

текознавства та бібліографознавства був періодичний збірник «Бібліотекознавство і бібліографія» (1964–1992). У роки незалежності започатковані у 20-ті роки ХХ ст. традиції висвітлення найважливіших бібліотекознавчих, бібліографознавчих та книгознавчих питань продовжено сучасними фаховими журналами України «Бібліотечний вісник» (1993), «Бібліотечна планета» (1998), «Вісник Книжкової палати» (1996), «Світ дитячих бібліотек» (2002), «Бібліотечний форум України» (2003), «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» (2004). Теоретико-методологічні, організаційні та методичні проблеми бібліотекознавства та суміжних наук розглядаються у збірниках наукових статей «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», «Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника», «Вісник Харківської державної академії культури», «Рукописна та книжкова спадщина України», «Бібліотеки національних академій наук: Проблеми функціонування, тенденції розвитку», «Бібліотечна наука, освіта, професія у демократичній Україні» та ін.

Висновки

Аналіз здійснених в Україні за останнє двадцятиріччя дисертаційних досліджень, відомчих науково-дослідних робіт, численних наукових публікацій у галузі бібліотекознавства дозволяє констатувати той факт, що методологія бібліотекознавчих досліджень знаходиться на якісно новому рівні, і це, відповідно, позначається на дисциплінарному статусі наукової дисципліни, визначенні об'єкта і предмета бібліотекознавства, виборі напрямів, методик і процедур фахових досліджень, розвитку термінологічної, інституціональної та комунікаційної складових бібліотекознавства. Теоретико-методологічні питання сучасного бібліотекознавства потребують комплексного цілеспрямованого вивчення шляхом проведення фахових досліджень, дискусій на сторінках бібліотечної періодики, обговорення на наукових заходах.

Література

1. Библиотечковедческие исследования: Методология и методика. – М.: Книга, 1978. – 248 с.
2. Ванев А. Н. Об объекте и предмете библиотечковедения // Библиотечное дело. Теория. Методика. Практика / СПбГУКИ. – СПб.: Профессия, 2004. – С. 33–39.
3. Ванев А. Н. Современный уровень и нерешенные

⁹ Воскобойникова-Гузєва О. Наукові комунікації бібліотечно-інформаційної галузі: тенденції розвитку // Соціокультурні комунікації в інформаційному суспільстві: Матеріали міжнар. наук. конф. / ХДАК. – Х., 2003. – С. 168–169; Вона ж. Сучасні засоби професійних інформаційних комунікацій // Бібліотечний вісник. – 2004. – № 2. – С. 22–26.

¹⁰ Бейліс Л. І. Українська бібліотечна періодика 1991–2005 років: основні тенденції розвитку: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 2006. – 18 с.; Воскобойникова-Гузєва О. Бібліотечна періодика та її вплив на формування бібліотечної професії // Бібліотечний вісник. – 2002. – № 6. – С. 30–35; Воскобойникова-Гузєва О. В., Солонська Н. Г. Бібліотечна періодика // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 2. Б – Біо. – К., 2003. – С. 731.

- проблеми методологии и методики библиотечных исследований // Библиотечное дело. Теория. Методика. Практика / СПбГУКИ. – СПб.: Профессия, 2004. – С. 162–177.
4. *Воскобойникова-Гузева О. В.* Бібліотекознавство // Українська архівна енциклопедія. А – Г. Робочий зошит. – К., 2006. – С. 142–144.
5. *Воскобойникова-Гузева О. В.* Бібліотекознавство в контексті розвитку інформаційних технологій // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми освіти, науки, практики: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2004. – С. 68–70.
6. *Воскобойникова-Гузева Е. В.* Библиотечное исследование НБУВ в контексте инновационного развития научных библиотек // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития: Науч.-практ. и теорет. сб. / Междунар. ассоциация академий наук. – К., 2005. – Вып. 3. – С. 17–24.
7. *Горовой В. Н.* Библиотеки как информационные центры постиндустриального общества // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития: Науч.-практ. и теор. сб. / Междунар. ассоциация академий наук. – К., 2005. – Вып. 3. – С. 9–17.
8. *Горовий В. М.* Соціальні інформаційні бази і розвиток бібліотечного інформаційного потенціалу (1991–2006 рр.): Автореф. дис. ... докт. іст. наук. – К., 2006. – 35 с.
9. *Дубровіна Л. А.* Методологічні засади історичних досліджень в бібліотекознавстві та документознавстві: базові принципи і поняття // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2005. – № 1. – С. 22–29.
10. *Костенко Л. Й.* Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 1. – С. 23–28.
11. *Краевский В. В.* Методология научного исследования. – СПб.: СПбГУП, 2001. – 148 с.
12. *Мелентьева Ю. П.* Объект современного библиотечного ведения // Библиотечное ведение. – 2004. – № 6. – С. 26–31.
13. *Мотульский Р. С.* Общее библиотечное ведение: Учебное пособие для вузов. – М.: ЛИБЕРИЯ, 2004. – 224 с.
14. *Никонорова Е. В.* Вектор развития современной библиотечной науки // Библиотечное ведение. – 2003. – № 6. – С. 22–28.
15. *Новальська Т.* Теоретична база бібліотекознавства в історичному аспекті // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 14. – С. 291–301.
16. *Новальська Т.* Український читач у бібліотекознавчих дослідженнях (кінець XIX – початок XXI ст.): Моногр. – К., 2005. – 252 с.
17. *Онищенко О. С.* Бібліотекознавство // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 2. – К., 2003. – С. 729–730.
18. *Петрова Л.* Бібліотека в умовах суспільно-економічних змін: Моногр. – К., 2003. – 301 с.
19. Российское библиотечное ведение: XX век. Направления развития, проблемы и итоги. Опыт монографического исследования / Рос. гос. б-ка; Сост. и предисл. Ю. П. Мелентьевой; Науч. ред. Л. М. Инькова. – М.: ФАИР-ПРЕСС, Пашков дом, 2003. – 432 с.
20. *Слободяник М. С.* Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 1995. – 268 с.
21. *Слободяник М. С.* Бібліотечна наука в Україні: до підсумків десятирічного розвитку // Бібл. планета. – 2002. – № 1. – С. 6–13.
22. *Слободяник М. С., Зворський С. Л.* Історичні дослідження в сучасному українському бібліотекознавстві: тенденції і перспективи // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 3. – С. 13–19.
23. *Соколов А. В.* Ретроспектива – 60: Труды профессора Аркадия Соколова для библиотекарей и информатиков. – СПб.: Независимая Гуманитарная Академия. – 1994. – 466 с.
24. *Столяров Ю. Н.* Библиотека: Структурно-функциональный подход. – М.: Книга, 1981. – 256 с.
25. *Столяров Ю. Н.* Место библиотечного ведения в системе наук наконец-то установлено // Научные и технические библиотеки. – 2003. – № 3. – С. 37–40.
26. *Фаренік С. А.* Логіка і методологія наукового дослідження / Укр. академ. держ. управління при Президентові України. – К.: Видавництво УАДУ, 2000. – 338 с.
27. *Чачко А. С.* Современная библиотека в процессе трансформаций: Моногр. – К., 2003. – 140 с.